ผลลัพธ์ของการดูแลผู้ป่วยปลูกถ่ายไตโดยทีมเภสัชกร ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

นางสาวสุวลี เมฆาพิมานชัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเภสัชศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเภสัชกรรมคลินิก ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2548 ISBN 974-17-5164-8 ลิชสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

OUTCOMES OF RENAL TRANSPLANT PATIENT CARE PROVIDED BY PHARMACIST TEAM AT KING CHULALONGKORN MEMORIAL HOSPITAL

Miss Suvalee Maycapimarnchai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Science in Pharmacy Program in Clinical Pharmacy

Department of Pharmacy

Faculty of Pharmaceutical Sciences

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-17-5164-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ผลลัพธ์ของการดูแลผู้ป่วยปลูกถ่ายไตโดยทีมเภสัชกร ณ โรงพยาบาล
โดย	จุฬาลงกรณ์ นางสาวสุวลี เมฆาพิมานชัย
สาขาวิชา	เภสัชกรรมคลินิก
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมฤทัย วัชราวิวัฒน์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	เภสัชกรหญิงจิตต์ธิดา ชูแสงเลิศวิจิตร
	าสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต
กลงของการคกษาตาล	กลกลูพรบรเยญาผกาบแทพ
	พภพา ปาว – คณบดีคณะเภสัชศาสตร์
	(รองศาสตราจารย์ ดร.พรเพ็ญ เปรมโยธิน)
คณะกรรมการสอบวิทย	บานิพนธ์
	ชีงญา ประธานกรรมการ
	(รองศาสตราจารย์อัจฉรา อุทิศวรรณกุล)
	ว่าที่ อาจารย์ที่ปรึกษา
	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมฤทัย วัชราวิวัฒน์)
	ศิทภ์ใต ซาเลยเลิพอากร อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
	(เภสัชกรหญิงจิตต์ธิดา ชูแสงเลิศวิจิตร)
	ผงส์ งานอุการ
	(รองศาสตราจารย์เรวดี ธรรมอุปกรณ์)
	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ตร.วัชรี เลอมานกุล)
	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชรี้ เลอมานกุล)

สุวลี เมฆาพิมานชัย: ผลลัพธ์ของการดูแลผู้ป่วยปลูกถ่ายไตโดยทีมเภสัชกร ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์. (OUTCOMES OF RENAL TRANSPLANT PATIENT CARE PROVIDED BY PHARMACIST TEAM AT KING CHULALONGKORN MEMORIAL HOSPITAL) อ.ที่ปรึกษา: ผศ.ตร. สมฤทัย วัชราวิวัฒน์, อ.ที่ปรึกษาร่วม: ภญ. จิตต์อิตา ชูแสงเลิศวิจิตร, 107 หน้า. ISBN 974-17-5164-8

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบความรู้ของผู้ป่วยก่อนและหลัง ได้รับคำปรึกษาแนะนำจากทีมเภสัชกร (2) ประเมินคุณภาพชีวิตหลังปลูกถ่ายไตทันทีและหลัง ปลูกถ่ายไตประมาณ 6 เดือน (3) ประเมินความพึงพอใจของผู้ป่วยที่มีต่อเภสัชกรในทีมดูแล ผู้ป่วย (4) ติดตามผลทางคลินิกของผู้ป่วยที่มารับบริการในคลินิกผู้ป่วยปลูกถ่ายไต โดยเป็น การประเมินผลรวมของผู้ป่วยที่มารับบริการในคลินิกตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2543 ถึงเดือน ้ธันวาคม พ.ศ. 2548 และได้รับคำปรึกษาแนะนำจากทีมเภสัชกรจนครบขั้นตอนแล้ว มีผู้ป่วยที่ เข้าร่วมการศึกษาครั้งนี้จำนวน 77 ราย หลังจากปลูกถ่ายไตผู้ป่วยจะได้รับแบบสอบถาม ประเมินความรู้และแบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ (SF-36) จากนั้นเภสัชกรจะเริ่มให้ คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ป่วย จนเมื่อการให้คำปรึกษาแนะนำครบขั้นตอน (ประมาณ 6 เดือนหลัง ปลูกถ่ายไต) ผู้ป่วยจะได้รับแบบสอบถามเพื่อประเมินความรู้ คุณภาพชีวิต และความพึงพอใจ ตลอดจนผลลัพธ์ทางคลินิก ผลการศึกษาพบว่า คะแนนความรู้หลังจากได้รับคำปรึกษาแนะนำ (ร้อยละ 79.6) เพิ่มขึ้นจากก่อนได้รับคำปรึกษาแนะนำ (ร้อยละ 62.2) อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ คะแนนคุณภาพชีวิตในมิติความสามารถทางกายในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และมิติ ผลกระทบต่อการทำกิจกรรมทางสังคมเนื่องจากปัญหาทางด้านร่างกายและอารมณ์หลังปลูก ถ่ายไตประมาณ 6 เดือนมากกว่าหลังปลูกถ่ายไตทันทีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คะแนนความ พึงพอใจของผู้ป่วยที่มีต่อเภสัชกรเฉลี่ยเท่ากับ 4.5 พบการติดเชื้อหลังปลูกถ่ายใตมากที่สุด ในช่วง 3 เดือนแรกหลังผ่าตัด โดยเป็นการติดเชื้อที่ทางเดินปัสสาวะมากที่สุด (ร้อยละ 41.5) อุบัติการณ์ของความดันเลือดสูง ไขมันในเลือดสูง และน้ำตาลในเลือดสูงเท่ากับร้อยละ 19.5 72.7 และ 11.7 ตามลำดับ อัตราการเกิด acute rejection เท่ากับร้อยละ 18.2 และมีอัตรา การกลับมานอนโรงพยาบาลซ้ำเนื่องจากอาการไม่พึงประสงค์ที่รุนแรงหรือเกิดพิษจากยากด ภูมิคุ้มกันร้อยละ 3.9

ภาควิชาเภสัชกรรม	ลายมือชื่อนิสิต สุวฮี เพนาพิทนรัช
สาขาวิชาเภสัชกรรมคลินิก	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ปีการศึกษา25482548	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ชีกที่ใก พิเมาสิทธิสิทธิ

##4676602033: MAJOR CLINICAL PHARMACY

KEY WORDS: CARE/ COUNSELING/ KNOWLEDGE/ OUTCOME/ PHARMACIST/ QUALITY OF LIFE/ RENAL TRANSPLANT PATIENT/ SATISFACTION/ SF-36

SUVALEE MAYCAPIMARNCHAI: OUTCOMES OF RENAL TRANSPLANT PATIENT CARE PROVIDED BY PHARMACIST TEAM AT KING CHULALONGKORN MEMORIAL HOSPITAL. THESIS ADVISOR: ASST.PROF. SOMRATAI VADCHARAVIVAD, Pharm.D. THESIS COADVISOR: MS.JITTIDA SHOOSANGLERTWIJIT, 107 pp.

ISBN 974-17-5164-8

The purposes of this study were to (1) compare patient knowledge between before and after receiving pharmacy counseling. (2) evaluate quality of life immediately after renal transplantation and 6 months after transplantation. (3) evaluate patient satisfaction to pharmacist team service. (4) explore clinical outcomes after transplantation. These outcomes of 77 patients who came to kidney transplant clinic between January 2000 to December 2005 were evaluated. After transplantation, patient knowledge and quality of life were evaluated. SF-36 was used to evaluate quality of life. Then pharmacists started and continued the counseling process. After the process was completed (about 6 months after transplantation), patient knowledge, quality of life, patient satisfaction and clinical outcomes were evaluated. It was found that knowledge score significantly increased from 62.2% before receiving counseling to 79.6% after completing program. Quality of life score in physical functioning (PF) and social functioning (SF) scales 6 months after transplantation was significant higher than immediately after transplantation. Average satisfaction score was 4.5. Infections mostly occurred in 0-3 months post-transplantation. Urinary tract infection was the most found (41.5%) Incidence of hypertension, dyslipidemia, and hyperglycemia transplantation were 19.5%, 72.7%, and 11.7%, respectively. Acute rejection rate was 18.2%. Re-hospitalization rate from either severe adverse drug reaction or CNI intoxication was 3.9%.

DepartmentPharmacy	Student's signature Savatce Maycapimamch
Field of studyClinical Pharmacy	Advisor's signature Comyatai Vadcharavivas
Academic year2005	Co-advisor's signature filt da Showan plantwije

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ศาสตราจารย์นายแพทย์ ภิรมย์ กมลรัตนกุล ที่อนุญาตให้ใช้โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์เป็นที่เก็บข้อมูล และขอขอบคุณ ผู้ป่วยทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถามและเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์อุษณีย์ วนรรฆมณี ที่ให้คำปรึกษาแนะนำในการวิจัยมา โดยตลอด

ขอขอบคุณคณาจารย์แพทย์ แพทย์ พยาบาลและเจ้าหน้าที่ของหน่วยโรคไต ภาควิชาอายุรศาสตร์ พยาบาลและเจ้าหน้าที่ของตึกประสิทธิ์-ตุ๊ พร้อมพันธ์ และเจ้าหน้าที่ของ แผนกเวชระเบียนทุกท่านที่ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกในเรื่องสถานที่ และให้ความร่วมมือ เป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบคุณคุณนภาพร แก่นสาร ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการจัดเก็บ ข้อมูลลงคอมพิวเตอร์และให้ยืมโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการประมวลผล

โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมฤทัย วัชราวิวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษา เภสัชกรหญิงจิตต์ธิดา ชูแสงเลิศวิจิตร อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำและกำลังใจมาตลอด การศึกษา และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่าตรวจแก้ไข วิทยานิพนธ์ ทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ให้ ทุนอุดหนุนส่วนหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายขอขอบพระคุณบิดา มารดา พี่ ๆ เพื่อน ๆ ที่ให้กำลังใจ ช่วยเหลือจน การทำวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	ภาษาไทย	
บทคัดย่อ	ภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรร	มประกาศ	ฉ
สารบัญ .		ช
สารบัญต	าราง	
สารบัญรู	ป	រៀ
รายการอ	วักษรย่อ	ฏ
บทที่ 1	บทน้ำ	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
	สมมติฐานการวิจัย	2
	ขอบเขตการวิจัย	
	นิยามคำศัพท์เฉพาะในการวิจัย	3
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2	ผู้ป่วยปลูกถ่ายไตและบทบาทของเภสัชกรในการดูแลผู้ป่วยปลูกถ่ายไต	5
	สถานการณ์การปลูกถ่ายไตในประเทศไทย	5
	ภาวะแทรกซ้อนภายหลังปลูกถ่ายไต	6
	โรคเกี่ยวกับหัวใจและหลอดเลือด	6
	การติดเชื้อ	7
	มะเร็ง	8
	การใช้ยากดภูมิคุ้มกันในผู้ป่วยปลูกถ่ายไต	9
	ปัญหาของผู้ป่วยภายหลังได้รับการปลูกถ่ายไต	13
	บทบาทของเภสัชกรในการดูแลผู้ป่วยปลูกถ่ายไต	19
	ผลลัพธ์ของการบริบาลทางเภสัชกรรม	20
	การบริบาลเภสัชกรรมกับความรู้ของผู้ป่วย	21
	การบริบาลเภสัชกรรมกับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ	22
	การบริบาลเภสัชกรรมกับผลลัพธ์ทางคลินิก	23
	ความพึงพอใจของผู้ป่วยต่อการให้บริการของเภสัชกร	24
	แบบสอบถามคุณภาพชีวิต SF-36 กับการปลูกถ่ายไต	24
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	
	ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนดำเนินการวิฉัย	27

			หน้า
	sv i		
		ารดำเนินการวิจัย	
		ารวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล	
		รุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
บทที่ 4		ะอภิปรายผล	
		มูลพื้นฐานของผู้ป่วย	
		มรู้ของผู้ป่วย	
	7	ภาพชีวิตของผู้ป่วย	
	ส่วนที่ 4 ควา	ามพึงพอใจของผู้ป่วยที่มีต่อเภสัชกรในทีมดูแลผู้ป่วย	50
		ทางคลินิกของผู้ป่วยภายหลังปลูกถ่ายไต	
บทที่ 5	สรุปผลการวิจั	ัยและซ้อเสนอแนะ	66
รายการอื่	ท้างอิง		69
ภาคผนว	ก		76
	ภาคผนวก ก	Structured counseling	77
		เอกสารให้ความรู้	
	ภาคผนวก ค	แบบประเมินความรู้	88
	ภาคผนวก ง	แบบสอบถามคุณภาพชีวิต SF-36	93
	ภาคผนวก จ	แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ป่วยที่มีต่อเภสัชกรในการ	
		ให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องยา	99
	ภาคผนวก ฉ	แบบบันทึกข้อมูลพื้นฐานของผู้ป่วย	100
	ภาคผนวก ช	แบบบันทึกข้อมูลทางคลินิกของผู้ป่วย	101
	ภาคผนวก ซ	แบบบันทึกการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ป่วย	102
	ภาคผนวก ฌ	แบบสอบถามคุณภาพชีวิต SF-36 จำแนกตามมิติและความ	หมาย
		ของแต่ละมิติ	103
	ภาคผนวก ญ	เกณฑ์การวินิจฉัย acute rejection และการรักษา	104
	ภาคผนวก ฎ	บัตรยา	105
ประวัติผู้		เอ้์	

สารบัญตาราง

ตารางที		หน้า
1	ข้อคำถามในแบบประเมินความรู้แบ่งตามเรื่องต่าง ๆ	4
2	จำนวนสถาบันปลูกถ่ายไตในประเทศไทย จำนวนผู้ป่วยปลูกถ่ายไตที่ยังมีชีวิตอยู่	
	จนถึงปี พ.ศ. 2546 จำนวนผู้ป่วยปลูกถ่ายไตรายใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2546 ในแต่ล	
	ภาคของประเทศไทย	
3	การติดเชื้อภายหลังปลูกถ่ายไต	7
4	สรุปขนาดยากดภูมิคุ้มกันเมื่อใช้ใน induction, maintenance และ rejection	
	therapy	12
5	ระดับยาในเลือดเป้าหมายในแต่ละช่วงเวลาหลังปลูกถ่ายไต	13
6	สรุปอาการไม่พึงประสงค์ของยากดภูมิคุ้มกัน	
7	ตัวอย่างปฏิกิริยาระหว่างยาของยากดภูมิคุ้มกันกับยาอื่น ๆ	16
8	ข้อคำถามในแบบสอบถามคุณภาพชีวิต SF-36 แยกตามแต่ละมิติ	25
9	ตัวอย่างการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพในผู้ป่วยปลูกถ่า	ยไต
	ที่ใช้แบบสอบถามคุณภาพชีวิต SF-36	26
10	ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's 🌣 ของแบบสอบถามต่าง ๆ	33
11	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ป่วย (n = 77)	34
12	ผลคะแนนความรู้ของผู้ป่วย (n = 77)	
13	ร้อยละของผู้ป่วยที่ตอบคำถามได้ถูกต้องในแต่ละข้อ ก่อนและหลังได้รับคำปรึกง	ู ่ำ
	แนะนำจำแนกตามความรู้ในแต่ละด้าน (n = 77)	37
14	คะแนนคุณภาพชีวิตในแต่ละมิติหลังปลูกถ่ายไตทันทีและหลังปลูกถ่ายไตประมา	ាណ
	6 เดือน (n = 77)	43
15	คะแนนคุณภาพชีวิตในแต่ละมิติในประชากรปกติชาวไทย	
16	คะแนนคุณภาพชีวิตแต่ละมิติในผู้ป่วยปลูกถ่ายไตจากการศึกษาต่าง ๆ	49
17	จำนวนผู้ป่วย (ร้อยละ)ที่ตอบซ้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในแต่ละซ้อ	
	(n = 77)คะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยของผู้ป่วยที่มีต่อเภสัชกรในทีมดูแลผู้ป่วย (n = 77)	51
18	คะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยของผู้ป่วยที่มีต่อเภสัชกรในทีมดูแลผู้ป่วย (n = 77)	52
19	ผลทางคลินิกภายหลังปลูกถ่ายไต (n = 77)	
20	ระดับซีรัมครีอาตินีนเดือนที่ 6 และ 12 หลังปลูกถ่ายไต (n = 77)	57
21	ค่าร้อยละการทำงานของไต (creatinine clearance) ในเดือนที่ 6 และ 12	
	หลังปลูกถ่ายไต (n = 77)	
22	ผลคะแนนความรู้ของผู้ป่วย (n = 12)	58

ตารางที่	หเ	เ้า
23	ผลคะแนนความรู้ของผู้ป่วย (n = 12)5	9
24	ร้อยละของผู้ป่วยที่ตอบคำถามได้ถูกต้องในแต่ละข้อก่อนและหลังได้รับคำปรึกษา	
	แนะนำ จำแนกตามความรู้ในแต่ละด้าน (n = 12)6	o
25	ผลคะแนนคุณภาพชีวิตในแต่ละมิติของผู้ป่วยหลังปลูกถ่ายไตทันทีและ	
	หลังปลูกถ่ายไตประมาณ 6 เดือน (n = 12)6	1
26	จำนวน (ร้อยละ) ผู้ป่วยที่ตอบข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในแต่ละข้อ (n = 77) 6	2
27	คะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยของผู้ป่วยที่มีต่อเภสัชกรในทีมดูแลผู้ป่วย (n = 77)	3
28	ผลทางคลินิกของผู้ป่วย (n = 12)е	34
29	ระดับซีรัมครีอาตินีนและระดับครือาตินีนเคลียแรนซ์ (creatinine clearance)	
	เดือนที่ 6 และ 12 หลังได้รับการปลูกถ่ายไต (n = 12)	35

สารบัญรูป

รูปที่	หน้า
1	โรคติดเชื้อที่อาจเกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาภายหลังจากได้รับการปลูกถ่ายอวัยวะ8
2	ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย31
3	ร้อยละของผู้ที่ตอบคำถามถูกต้องในด้านความรู้เกี่ยวกับอาการปฏิเสธไตใหม่
	ก่อนและหลังได้รับคำปรึกษาแนะนำ (n = 77)38
4	ร้อยละของผู้ที่ตอบคำถามถูกต้องในด้านความรู้เรื่องยาก่อนและหลังได้รับ
	คำปรึกษาแนะนำ (n = 77)38
5	ร้อยละของผู้ที่ตอบคำถามถูกต้องในด้านความรู้เรื่องยาและความรู้เกี่ยวกับ
	ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการก่อนและหลังได้รับคำปรึกษาแนะนำ (n = 77) 39
6	ร้อยละของผู้ที่ตอบคำถามถูกต้องในด้านความรู้เรื่องการปฏิบัติตัว (n = 77) 40
7	จำนวนผู้ตอบคำถามเกี่ยวกับสุขภาพโดยทั่วไปเมื่อเทียบกับปีที่แล้วหลังปลูกถ่ายไต
	ทันทีและหลังปลูกถ่ายไตประมาณ 6 เดือน (n = 75)42
8	คะแนนคุณภาพชีวิตในมิติ Physical functioning (PF), Role-Physical (RP),
	Bodily Pain (BP), General Health (GH) ในประชากรชาวไทยปกติ ในผู้ป่วย
	ปลูกถ่ายไตหลังปลูกถ่ายไตทันทีและหลังปลูกถ่ายไต 6 เดือน (n = 75)
9	คะแนนคุณภาพชีวิตในมิติ Vitality (VT), Social Functioning (SF), Role-
	emotional (RE), Mental Health (MH) ในประชากรชาวไทยปกติและในผู้ป่วย
	ปลูกถ่ายไตหลังปลูกถ่ายไตทันทีและหลังปลูกถ่ายไต 6 เดือน (n = 75)

รายการอักษรย่อ

ดล. = เดซิลิตรมก. = มิลลิกรัมมล. = มิลลิลิตร

ADPKD = autosomal dominant polycystic kidney disease

ATG = antithymoglobulin

AZA = azathioprine

Clcr = creatinine clearance

CMV = cytomegalovirus

CNIs = calcineurin inhibitors

CSA = cyclosporine

CVA = cerebrovascular accident

IL-2 = interleukin-2

IL2RA = interleukin-2 receptor antagonists

MMF = mycophenolate mofetil

OKT3 = monoclonal antibody CD-3

PCKD = polycystic kidney disease

PCP = pneumocystis carinii pneumonia

Scr = serum creatinine

SRL = sirolimus

TAC = tacrolimus